

Iulian Cătălin NECHIFOR

ASPECTE DEMOGRAFICE AL COMUNEI BUCECEA LA SFÂRȘITUL MODERNITĂȚII

Cuvinte - cheie: *demografie, Bucecea, statistică demografică, recensământ, 1846, 1859 - 1860, 1864, 1866, 1874, 1878, 1899, 1904, 1909, 1912, 1913, 1916, 1917.*

Evoluția numerică a populației din Bucecea a ținut cont de dezvoltările de ordin economic și social din perioada modernă. Satul Bucecea s-a format în decursul timpului din mai multe valuri de coloniști aduși de proprietarii moșiei în diferite contexte politico - economice. În ce privește Târgul Bucecea, situația a fost diferită. Ridicarea sa a presupus aducerea de negustori și meșteșugari din țările vecine, cu scopul dezvoltării economice a regiunii. Majoritatea celor veniți au fost de origine evreiască, situație similară cu celelalte târguri înființate în nordul Moldovei. Din punct de vedere documentar, situația demografică este greu de reliefat datorită puținelor izvoare referitoare la populația din nordul Moldovei pentru secolul al XIX-lea. În cazul localității Bucecea întâlnim date statistice înregistrate doar pentru Târgul Bucecea și mai puțin pentru satul Bucecea, parte componentă pentru o perioadă destul de îndelungată a comunei Călinești.

O statistică din anul **1846** a populației Moldovei arată o relativă densitate pentru zona de nord, ținutul Botoșani fiind recenzat cu 172 de sate și o populație de 11.725 locuitori. Pe ansamblul Moldovei, ținutul Botoșani era al șaselea ca număr al populației, fiind depășit de ținuturile Putna cu 20.064 locuitori, Bacău cu 17.320 locuitori, Iași cu 12.563 de locuitori, Dorohoi cu 11.930 locuitori și Neamț cu 11.786 locuitori¹. Se observă că ținuturile Iași, Botoșani și Dorohoi, situate în nordul Moldovei, nu erau despărțite de diferențe semnificative în privința numărului populației. Recensământul are și meritul că prezenta situația populației pe ocoale pentru fiecare ținut în parte. Conform datelor, ocolul Siretului era format din 29 de sate, satul Bucecea, numit în document Răchițele Bucecea, fiind al șaptelea din punct de vedere demografic cu 155 de liuzi². El era devansat doar de Dumbrăveni cu 330 de liuzi, de Târgul Burdujeni cu 300 de liuzi, Tudora cu 294 de liuzi, Corni cu 203 liuzi, Plopeni cu 176 de liuzi, Fântânelele și Roșcanii cu 167 de liuzi³. O nouă recenzare a populației a avut loc pentru anii **1859 - 1860**. Datele statistice referitoare la Bucecea indicau o populație de 855 de suflete⁴, aproximativ egală cu cea din anul 1846, exprimată însă în unitățile fiscale - liude.

După **1864** alcătuirea unui tablou al populației este mai dificil de realizat, neexistând recenzii efectuate de stat, ci doar diferite trimiteri la populație provenite

¹ Teodor Codrescu, *Uricariul...*, vol. XV, p. 369.

² Liudă – contribuabil, birnic.

³ Teodor Codrescu, *Uricariul...*, vol. XV, p. 374.

⁴ *Lucrările statistice ale Moldovei, Capitolul II, populațiunea pe 1859 și 1860*, p. 147.

din actele de împrumputare, listele de votanți și alte asemenea documente. Majoritatea nu pot da o situație statistică clară, dar pot compune o imagine demografică. Un exemplu îl reprezintă lista alegătorilor primari din comuna Călinești, întocmită pentru alegerile din anul **1864**. Dintre cele cinci sate componente ale comunei, cel mai important din punct de vedere demografic, conform listei, era satul Bucecea cu 106 alegători, urmat de Grigorești cu 105 alegători, Călinești cu 19 alegători, Hrișcani cu 13 alegători și Măndrești cu 6 alegători⁵. Dacă ținem cont că pe listele electorale erau înscrși doar bărbații de la circa 20 de ani, este evident că cifra se încadra în totalul populației, conform datelor recensământului din anul 1860.

Datele demografice pentru comuna Călinești sunt completate de o statistică a populației realizată la nivelul prefecturii din același an. Conform acesteia, în întreaga comună Călinești erau recenzați 543 capi întreținători și 572 de familii⁶. Datele pot fi luate ca orientative, ele nefiind defalcate pe fiecare sat în parte. Aceiași statistică arată că în Târgul Bucecea erau recenzați 253 capi de familie și 283 familii⁷. Lista electorală din anul 1865 din comuna Călinești nu prezintă defalcarea alegătorilor pe sate, ci în funcție de vârsta acestora. Prin urmare datele ne pot da o imagine demografică a comunei. Alegătorii cu drept de vot cu vârsta între 20 - 30 de ani reprezentau circa 7,30%, cei între 31 - 40 ani - 46,53%, cei între 41 - 50 ani - 30,76%, cei între 51 - 60 ani - 10,38% și cei peste 60 de ani - 6,92%⁸. Lista electorală pentru alegătorii din Târgul Bucecea cuprindea 60 de persoane, toți români. Folosind același criteriu, populația târgului între 20 și 30 de ani reprezenta 6,77%, între 31 și 40 de ani - 45,76%, între 41 și 50 de ani - 35,59% și între 51 și 60 de ani - 11,86%⁹. În târg nu era înscris niciun alegător cu vârsta peste 60 de ani. Comparând datele referitoare la satul Bucecea cu cele ale târgului, se pot face câteva observații. Prima constă în ponderea zdrobitoare, în cazul târgului, a populației cu vârste cuprinse între 31 și 50 de ani, formată din negustorii care tocmai s-au așezat. O doua observație ce trebuie luată în considerație constă în lipsa elementului evreiesc de pe listele de votanți, deși acesta era majoritar în cadrul populației Târgului. Dar datele se pot extinde asupra întregii comunități, cel puțin pentru momentul 1865, ținând cont că evreii au venit odată cu creștinii, având aproximativ aceeași structură demografică.

Lista alegătorilor primari ai comunei Călinești din anul **1866** completează listele precedente, urmărind ambele criterii, atât cel al apartenenței pe sate cât și cel al vârstei. Pentru satul Bucecea, din cei 114 alegători cu drept de vot, 31,57% aveau vârstele cuprinse între 20 și 30 de ani, 26,31% între 31 și 40 de ani, 24,56% între 41 și 50 de ani, 17,78% între 51 și 60 de ani și 1,75% peste 60 de ani¹⁰. Comparând statistica din anul precedent pentru comuna Călinești cu cea a satului

⁵ A.N.R.S.Bt, *Fond Prefectura județului Botoșani*, Ds. 83/1864, ff. 2-5.

⁶ *Ibidem*, Ds. 180/1864, f. 164.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, Ds. 343/1865, ff. 12-17.

⁹ *Ibidem*, Ds. 348/1865, ff. 3-4.

¹⁰ *Ibidem*, Ds. 14/1866, ff. 210-218.

Bucecea, se observă mari diferențe. Ponderea alegătorilor cu vârste între 20 și 30 de ani a crescut cu aproximativ 23%, cea a alegătorilor cu vârste între 31 și 40 a scăzut cu circa 15%, cea a alegătorilor cu vârste între 40 și 51 de ani a scăzut și ea cu circa 15%, a crescut ponderea votanților între 51 și 60 de ani cu circa 7%, iar a celor cu vârste de peste 60 de ani a scăzut cu circa 9%. Aceste date relevă o structură demografică a satului Bucecea mult întinerită comparativ cu a comunei Călinești luată în ansamblul ei. Ele explică rolul principal pe care satul Bucecea îl va juca în cadrul comunei Călinești și ulterior în cadrul comunei Bucecea după 1904.

Dintre cei 50 de alegători ai târgului Bucecea din anul 1866, 10% aveau vârste cuprinse între 20 și 30 de ani, 44% între 31 și 40 de ani, 38% între 41 și 50 de ani, 4% între 51 și 60 de ani și 4% peste 60 de ani¹¹. Făcând comparație cu lista electorală din anul precedent, nu se observă variații mari în ponderea locuitorilor folosindu-se criteriul de vârstă. Ca și anul precedent, tabloului demografic îi lipsește comunitatea evreiască, majoritară în târg.

O statistică fiscală a comunei Bucecea din anul **1874** arată că Târgul Bucecea avea 173 de contribuabili, iar satul Bucecea 131 de contribuabili¹². Cifrele confirmă pentru această dată că între târg și sat diferențele nu erau deosebit de mari din punct de vedere demografic, ci mai mult din punct de vedere economic, în special datorită structurii comerciale a târgului. Cu ocazia Războiului de Independență a României, se regăsește un tablou al țăranilor participanți la conflagrație proveniți din satul Bucecea: Dumitru Țilică, Anton Cucu, Dumitru Ghe. Alecsa, Petrea a Gavriloaie, Petru Mihai Iurcu, Dumitru Matei, Dumitru Irimia, Ion Gherasim, Dumitru Nichita, Costache Radiș și Ghiorghe Corduneanu¹³. Numele lor se regăsesc într-un tabel al soților celor plecați pe front din plasa Siret. Deși sunt trecuți în dreptul comunei Călinești, se specifică că ei locuiesc pe proprietatea statului, adică satul Bucecea.

O nouă situație statistică este oferită de împrumutarea înșurăteilor din anul **1878**. Cu ocazia măsurării moșiei Bucecea, în procesul-verbal a fost trecută și cifra capilor de familie, în număr de 179¹⁴. Datele erau completate de o dare de seamă privind situația demografică a comunei Călinești, realizată cu ocazia lucrărilor pentru reforma administrativă din anul 1881. Satul Bucecea, conform acesteia, avea 258 de familii¹⁵, cu 79 mai multe decât la statistica precedentă. Explicația creșterii rapide a cifrei familiilor este dată de apariția satului nou Bucecea, o dată cu împrumutarea înșurăteilor, format din 82 de noi proprietăți, devenit parte a satului vechi Bucecea din punct de vedere administrativ. Pentru Târgul Bucecea, aceiași statistică indica prezența a 65 de familii. Acum, pentru prima dată, era evidentă diferența de ordin demografic dintre cele două entități.

Anul **1899** este relevant datorită recensământului organizat de autorități. Conform acestuia, în Târgul Bucecea erau recensate 408 familii, o populație de

¹¹ *Ibidem*, Ds. 14/1866, f. 154.

¹² *Idem*, Fond Protoieria Botoșani, Ds. 129/1875, f. 186.

¹³ *Idem*, Fond Prefectura județului Botoșani, Ds. 6/1877, f. 12.

¹⁴ *Ibidem*, Ds. 11/1878, f. 33.

¹⁵ *Idem*, Fond Protoieria Botoșani, Ds. 140/1881, f. 23.

1.779 de locuitori din care 834 erau bărbați și 945 femei. Din punct de vedere al religiei practicate 426 erau ortodocși, 1.281 mozaici și 72 catolici, făcând din Târgul Bucecea unul dintre cele mai populate cu evrei din județul Botoșani. Din punct de vedere al cetățeniei declarate, 426 erau români, 59 austro-ungari și 13 italieni¹⁶. Comuna Călinești, formată din patru cătune, avea o populație de 3.383 persoane, din care 1.653 bărbați și 1.730 femei. Din punct de vedere al religiei practicate, 3.343 erau ortodocși, 14 mozaici, 16 catolici și 10 protestanți. Din punct de vedere al cetățeniei, 3.310 erau români și 59 austro-ungari¹⁷. Pentru realizarea unei comparații, prezentăm graficul de mai jos:

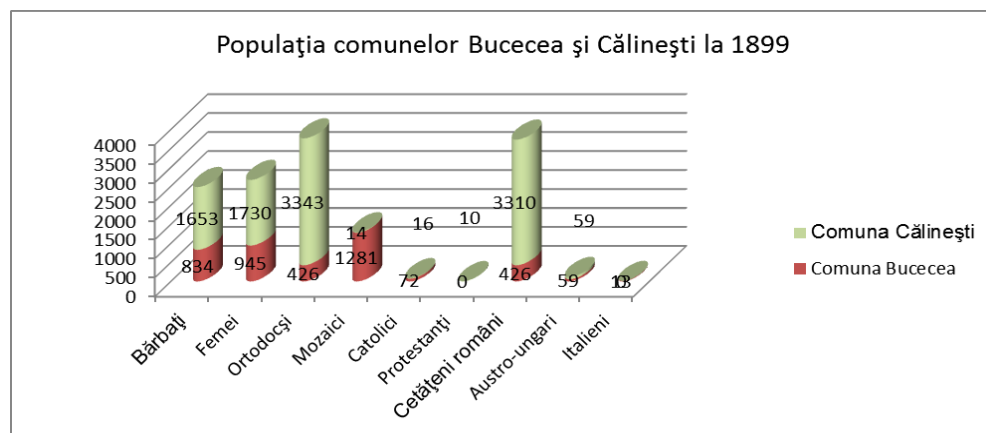

Figura 1. Populația comunelor Bucecea și Călinești la 1899

În anul **1904** populația cercului administrativ Bucecea, alcătuit din Târgul Bucecea, satele Bucecea, Călinești, Grigorești și Siminicea, era de 4.842 de locuitori, din care 2.260 bărbați și 2.582 femei. Numărul contribuabililor era de 1.137¹⁸. Un raport al inspectorului de plasă din 4 septembrie 1905 completa aceste date. Plasa Bucecea, formată din comunele Călinești, Târgul Bucecea, Dolina și Cucorăni, avea o populație de 10.723 locuitori, din care 9.414 români, 1.202 evrei și 108 alte naționalități. Numărul recențat al contribuabililor era de 2.460. Pentru Târgul Bucecea statistica arăta existența a 503 români, 1.106 evrei și 20 de alte naționalități. Din totalul populației târgului, 306 erau bărbați, 486 femei și 837 copii, din care 561 evrei¹⁹. Datele statistice relevau potențialul demografic uriaș, circa 51,4 % din populație fiind formată din copii. Cifrele din anul 1906 arată pentru Târgul Bucecea o populație de 1.846 locuitori, din care 881 bărbați și 965 femei, iar pentru satul Bucecea 1.490, din care 754 bărbați și 736 femei²⁰.

¹⁶ *Recensământul general al Populațiunii României. Rezultate definitive*, Institutul de arte grafice „Eminescu”, București, 1905, p. 377.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ A.N.R.S.Bt, Fond Prefectura județului Botoșani, Ds. 18/1904, f. 39.

¹⁹ *Ibidem*, Ds. 144/1905, ff. 79-81.

²⁰ *Ibidem*, Ds. 100/1907, f. 19.

Analizând datele celor două recensăminte, pentru prima dată populația târgului o depășește pe cea a satului, explicația fiind recenzarea locuitorilor din satul nou în dreptul târgului. Situația comunei din anul 1907 completa aceste date, arătând că în comuna Bucecea erau 629 capi de familie, 484 contribuabili și 3.202 suflete²¹. Raportul administratorului de plasă din 15 septembrie 1908 menționa că populația comunei era de 3.056 locuitori, din care 1.876 erau români, 1.175 evrei și 5 bulgari²².

O imagine generală asupra densității geografice a zonei de nord a Moldovei de la începutul secolului al XX-lea ne este prezentată de studiul lui Alexandru Gh. Dimitrescu, harta demografică de mai jos fiind un fragment din cea întocmită de acesta:

Harta 1. Densitatea demografică a nordului Moldovei la început de secol XX

Conform studiului citat mai sus, densitatea populației pe valea Siretului, pe teritoriul județului Botoșani, era de 50 - 60 locuitori pe km² ²³. Așa cum arată harta, o zonă cu densitate mai mare a populației o regăsim pe teritoriul fostului județ Dorohoi, în timp ce în restul județului Botoșani găsim densități de sub 40 locuitori pe km². Pe ansamblul Moldovei, mai populate erau zona Fălțiceni - Pașcani, din jurul Iașilor, o fâșie de teritoriu în ținutul Putna, o altă fâșie în ținutul Tecuci și aria din jurul portului Galați. Datele pentru nordul Moldovei sunt

²¹ *Ibidem*, Ds. 81/1907, f. 3.

²² *Ibidem*, Ds. 167/1907, f. 22.

²³ Alexandru Gh. Dimitrescu, *Desimea populației în Moldova după ținuturile naturale*, Albert Baer, București, 1909.

confirmate de cifrele recensământului general al populației din anul **1912**. Conform acestora, pe ansamblul comunei Târgul Bucecea erau înregistrați 1.567 de bărbați, 1.722 femei, reieșind un total de 3.289 locuitori. În Târgul Bucecea regăsim 755 bărbați și 879 femei, pentru ca în satul Bucecea să întâlnim 812 bărbați și 843 femei²⁴.

Cu trecerea timpului, statutul supușilor străini s-a reglementat prin politicile promovate de statul român. Un exemplu îl reprezintă evoluția numărului acestora în cazul Târgului Bucecea. Dacă în anul 1899 existau, conform datelor prezentate mai sus, 59 de supuși austro-ungari, în anul 1909 erau recunoscuți numai 25, din care unul dispăruse²⁵. Un statut ambiguu însă îl aveau cei 207 de străini supuși români, probabil descendenții supușilor străini veniți aici. Dintre toți aceștia, doar 17 aveau pașapoarte și bilete de liberă trecere²⁶, atestând procesul de românizare la care au fost supuși.

Lista alegătorilor din anul **1913** arată o situație demografică diferită față de cea a satului Bucecea din anul **1866**. Realizăm comparația cu lista satului Bucecea din două motive. Primul constă în similaritatea surselor, pentru anul 1866 fiind folosită tot o listă a alegătorilor, rezultatele fiind extinse și asupra satului. Al doilea motiv rezidă în faptul că circa 80% din lista electorală din anul 1913 era formată din votanți proveniți din satul Bucecea. Lista din anul 1913 arată că 88 de votanți, adică 23,59%, aveau între 20 și 30 de ani, 99 votanți – 26,54% vârste între 31 și 40 de ani, 81 votanți – 21,71% vârste între 41 și 50 de ani, 41 votanți – 10,99% vârste între 51 și 60 de ani și 64 votanți – 17,15% peste 60 de ani²⁷. La 47 de ani diferență, se observă o îmbătrânire a populației. La grupa de vârstă 20 - 30 de ani se constată o scădere a populației de circa 7%. Pentru grupele de vârstă cuprinse între 31 și 50 de ani se observă menținerea unui echilibru. Ponderea celor cu vârste între 51 și 60 de ani a scăzut cu aproximativ 7%. În schimb, ponderea populației cu vârste peste 60 de ani a crescut cu 16%. Aceste evoluții demografice se suprapuneau cu cele de la nivelul plasei Bucecea, care număra în anul 1914 - 27.531 locuitori, din care 24.302 români, 2.936 evrei, 238 austro-ungari, 10 italieni, 1 francez, 13 bulgari, 9 turci și 1 armean²⁸.

O statistică a populației și economiei pentru plasa Bucecea din anul **1916** arată că pentru comuna Bucecea erau recenzați 3.430 locuitori, din care români erau 2.118, adică 61,74%. Dintre români, 480 erau bărbați, 510 femei și 1.128 copii²⁹. O statistică similară pentru perioada 1 octombrie 1916 - 30 septembrie 1917 menționa că în comuna Bucecea erau 2.703 locuitori, din care români

²⁴ *Dicționarul statistic al României întocmit pe baza rezultatelor definitive ale Recensământului general al populațiunii din 19 decembrie 1912*, vol. I, Argeș-Iași, București, 1914.

²⁵ A.N.R.S.Bt, *Fond Prefectura județului Botoșani*, Ds. 140/1909, f. 39.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*, Ds. 25/1913, ff. 265-271.

²⁸ Dionisie Goilav, *Situațiunea județului Botoșani*, Tipografia B. Saidman, Botoșani, 1914, p. 6.

²⁹ A.N.R.S.Bt, *Fond Prefectura județului Botoșani*, Ds. 130/1916, f. 71.

1.594³⁰. Se observă scăderea ponderii numărului de bărbați, datorată plecării acestora pe front. O altă statistică din anul **1917** arăta că în comuna Bucecea erau 1.105 bărbați, împărțiți pe categorii de vârste astfel: până la 5 ani 213 - adică 19,27%, între 6 și 14 ani 363 - adică 32,85%, peste 15 ani 529 - adică 47,87%. Populația feminină a comunei era de 1.585 persoane, împărțită pe grupe de vârstă astfel: până la 5 ani 194 - adică 12,23%, între 6 și 14 ani 365 - adică 23,02%, peste 14 ani 1.026 - adică 64,73%³¹. Tot în anul 1917 a fost realizată la nivelul comunei Bucecea o statistică cu numărul de familii și numărul de persoane dintr-o familie³²:

Nr. familii	Din câte persoane este compusă familia	Nr. Membri ce compune fiecare familie	Nr. familii	Din câte persoane este compusă familia	Nr. membri ce compune fiecare familie
120	1	120	24	7	168
172	2	344	25	8	200
151	3	453	15	9	135
115	4	460	4	10	40
71	5	355	2	11	22
60	6	360	3	12	36
Total			762		2.693

Tabel 1. Statistica numărul de familii, a numărul de persoane dintr-o familie pentru comuna Bucecea (1917)

Analizând datele de mai sus se observă ponderea crescută a familiilor cu 2 - 4 copii, dominante în cadrul comunei. De asemenea, se constată efectul major pe care războiul l-a avut asupra populației comunei prin scăderea accentuată a numărului bărbaților.

În perioada analizată se remarcă o evoluție interesantă a populației comunei Bucecea. Dacă la începutul intervalului de analiză se observă o creștere a ponderii populației tinere în structura demografică a comunității, la circa 50 de ani se constată o îmbătrânire exemplificată prin ponderea crescută a grupei de vârstă de peste 60 de ani din totalul populației. Cifrele au fost influențate și de declanșarea războiului care a afectat în mod sever demografia comunei, scăderea populației fiind evidentă.

Bibliografie

I. Arhive

Arhivele Naționale ale României Serviciul Botoșani
Fond Prefectura județului Botoșani (1864-1917)
Fond Protoieria Botoșani, (1875-1881)

³⁰ *Ibidem*, Ds. 6/1917, f. 24.

³¹ *Ibidem*, Ds. 7/1917, f. 47.

³² *Ibidem*, f. 173.

II. Lucrări generale

- Codrescu, Teodor, *Uricariul sau colecțiune de diferite acte care pot servi la istoria românilor*, vol. XV, Tipografia Buciumului Român, Iași, 1889.
- *Dicționarul statistic al României întocmit pe baza rezultatelor definitive ale Recensământului general al populațiunii din 19 decembrie 1912*, vol. I, Argeș-Iași, București, 1914.
- Dimitrescu, Alexandru Gh. , *Desimea populației în Moldova după ținuturile naturale*, Albert Baer, București, 1909.
- Goilav, Dionisie, *Situațiunea județului Botoșani*, Tipografia B. Saidman, Botoșani, 1914.
- *Lucrările statistice ale Moldovei, Capitolul II, populațiunea pe 1859 și 1860.*
- *Recensământul general al Populațiunii României. Rezultate definitive*, Institutul de arte grafice „Eminescu”, București, 1905.

Keywords: *demography, Bucecea, demographic statistics, census, 1846, 1859 - 1860, 1864, 1866, 1874, 1878, 1899, 1904, 1909, 1912, 1913, 1916, 1917.*

DEMOGRAPHICAL ASPECTS OF THE BUCECEA COMMUNE ON THE END OF MODERNITY

(Summary)

The numerical evolution of the Bucecea population has taken account to the economic and social developments of the modern period. Bucecea village has formed over time from several waves of colonists brought by the owners of the estate in different political and economic contexts. Regarding Bucecea Town, the situation was different. Its lifting implied the bringing of merchants and craftsmen from neighboring countries with the aim of economic development of the region. Most of those who came were of Jewish origin, a situation similar to the other Towns set up in northern Moldova. From a documentary point of view, the demographic situation is hard to distinguish due to the few springs related to the population of northern Moldavia for the nineteenth century. In the case of Bucecea, we encounter statistic data recorded only for Bucecea Town and less for Bucecea village, a part for a fairly long period of Călinești commune.

During the analyzed period an interesting evolution of Bucecea commune population is noted. If at the beginning of the analysis period there is an increase in the share of the young population in the demographic structure of the community, at about 50 years there is an aging phenomenon exemplified by the increased weight of the age group over 60 years of the total population. Figures were also influenced by the start of the war that severely affected the demography of the commune, the decrease in population being obvious.